

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ

**ОСОБИСТІТЬ ТА СУСПІЛЬСТВО
В ЦИФРОВУ ЕРУ:
ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР**

МАТЕРІАЛИ IV МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

21 червня 2024 року

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»**

**Факультет психології, політології та соціології
Кафедра психології**

*IV МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ*

**«ОСОБИСТІТЬ ТА СУСПІЛЬСТВО В
ЦИФРОВУ ЕРУ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР»**

21 червня 2024 року

Одеса – 2024

УДК 159.923.2(063)

Редакційна колегія:

Відповідальний редактор – **Аракелян М.Р.**, доктор юридичних наук, професор, проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», заслужений юрист України.

Члени редколегії:

Цільмак О.М. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Ульянов В.О. – доктор медичних наук, професор, професор кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Татьянчиков А.О. – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Лісовенко А.Ф. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Ташматов В.А. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали представлені в авторській редакції. Редакційна колегія не несе відповідальності за їх зміст.

Особистість та суспільство в цифрову еру: психологічний вимір : матеріали ІV міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 21 червня 2024 року) / за заг. ред. проф. Аракеляна М.Р. Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2024. 217 с.

УДК 159.923.2(063)

<i>Карасені О.В.</i> ФОРМУВАННЯ СТІЙКОСТІ ДО СТРЕСУ ТА ПІДТРИМКА ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ПІД ЧАС ВІЙНИ.	81
<i>Качур В.О.</i> ЧАС ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ РЕСУРС ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.	84
<i>Корнута Л.М.</i> ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ПУБЛІЧНОГО СЛУЖБОВЦЯ.	89
<i>Король О.О.</i> ЕТАПИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В ПСИХОЛОГІЇ.	92
<i>Лелюк А.С.</i> ОСОБЛИВОСТІ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ.	100
<i>Лісовенко А.Ф., Карасені О.В.</i> ІДЕНТИЧНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ У КІБЕРПРОСТОРІ.	104
<i>Лісовенко А.Ф., Татъянчиков А.О., Короход Я.Д.</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ В КІБЕРПРОСТОРІ.	109
<i>Лохматова Д.О.</i> ОСОБИСТІСТЬ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ ТА КРИТИЧНИХ СИТУАЦІЯХ.	114
<i>Маковецька М.О.</i> ОСОБИСТІСТЬ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ	118
<i>Мамосуєва О.В.</i> ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ РОЛЬОВИХ ОЧУВАНЬ ПАРТНЕРІВ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ.	122
<i>Марківська О.С.</i> ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ОБРАЗУ «Я» ЖІНОК В ЗАКОРДОННИХ ТА ВІТЧИЗНЯНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТЕОРІЯХ.	126
<i>Мілорадова Н.Е.</i> ПОСТТРАВМАТИЧНЕ ЗРОСТАННЯ – ПОШУК СЕНСУ ЖИТТЯ (ТЕХНІКА ІКІГАЙ).	131
<i>Наточій М.Е.</i> ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.	135
<i>Онішкевич А.Д.</i> ТЕХНІКИ ВИРАЖЕННЯ ТА ПРОЖИВАННЯ ЕМОЦІЙ І ПОЧУТТІВ.	140
<i>Папінян В.В.</i> ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ПОЧУТТЯ ПРОВИНИ.	147
<i>Піневич І.Д.</i> ВПЛИВ СОЦМЕРЕЖ ТА ІНТЕРНЕТУ НА САМООЦІНКУ ОСОБИСТОСТІ.	150
<i>Рєпнова Т.П., Кирилов В.В.</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ПОЧУТТЯ ПРОВИНИ У НІМЦІВ ТА УКРАЇНЦІВ.	154
<i>Рєпнова Т.П., Мучичка А.В.</i> ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВІ УМІННЯ, ЯКІ ДЕТЕРМІНУЮТЬ ПРОФЕСІЙНУ УСПІШНІСТЬ ПСИХОЛОГА.	158
<i>Роспорня Д.С.</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ДО КІБЕРСЕРЕДОВИЩА.	161
<i>Самара О.Є.</i> ПРОБЛЕМНЕ ПОЛЕ ЕКЗИСТЕНЦІЙНОЇ ТЕРАПІЇ ТА ЛОГОТЕРАПІЇ.	166
<i>Сорочинський О.В.</i> ПСИХОЛОГІЯ ПОДРУЖНЬОЇ ЗРАДИ.	170
<i>Степанюк Я.В., Федонюк С.В., Поручинський А.І., Ульянов В.О.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНУ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ	173
<i>Сухота І.В.</i> ЗВ'ЯЗОК ГЛОБАЛЬНОЇ МІГРАЦІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ У СУСПІЛЬСТВІ.	178

Ключові слова: стресостійкість, психічне здоров'я, війна, психологічна підтримка, реабілітація, емоційна рівновага, самоспостереження, саморегуляція, адаптація, психотерапія.

Key words: stress resilience, mental health, war, psychological support, rehabilitation, emotional balance, self-monitoring, self-regulation, adaptation, psychotherapy.

Качур Віра Олегівна

*кандидатка юридичних наук, доцентка,
завідувачка кафедри теорії та історії держави і права,
Національний університет біоресурсів і природокористування України*

ЧАС ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ РЕСУРС ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Останнім часом при ознайомленні із вітчизняним науковим доробком щодо якості вищої освіти звернула увагу, що у висновках наукових праць якість вищої освіти пов'язують із “зростанням конкурентоспроможності випускників українських ЗВО, повноцінному входженні вищої школи України до європейського простору вищої освіти” [3, с.160], чи “визначенні об'єктивних показників результативності педагогічної діяльності в освітньому процесі ЗВО, які лежать не тільки у підніжжя високих навчальних здобутків студентів” [9, с.37], чи “віртуальне освітнє середовище є лише допоміжним чинником забезпечення якості вищої освіти” [10, с.161]. В усіх наведених фрагментах однією із детермінант підвищення якості вищої освіти автори виділяють індивідуальну освітню траєкторію здобувача вищої освіти.

Не стоїть осторонь і український законодавець, який на законодавчому рівні закріпив визначення освітньої траєкторії здобувача вищої освіти, як “персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача вищої

освіти, що ґрунтується на виборі здобувачем вищої освіти освітніх програм, суб'єктів освітньої діяльності, що їх реалізують, форм і строку здобуття освіти, освітніх компонентів" [7]. Щодо викладацького складу, то Закон України "Про вищу освіту" передбачає наявність у нього академічної свободи (ст.57) [6], а Верховна рада України у прийнятому законопроекті № 9600 запропонувала розділити викладачів на дві категорії - науково-педагогічні працівники і педагогічні працівники, встановлюючи відповідні обсяги навчального навантаження [8].

Але законодавчо прописати - це одне, а яким насправді виявиться механізм ефективної реалізації перелічених форм індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти чи реалізації академічної свободи викладацького персоналу, то це вже інше питання. І воно напряду пов'язане із психологією, яка покликана зробити свій внесок у вирішення проблеми актуалізації психологічних ресурсів підвищення якості сучасної освіти. Дослідження можуть торкатися різних аспектів - людиноцентризму, психологічного благополуччя, психологічного вигорання тощо. Але хочу зупинитися на ролі часу як психологічного ресурсу підвищення якості вищої освіти.

Час є тією категорією, яка абсолютно непідвладна впливу людини. Він є плинним і невблаганним, ми не можемо його повернути назад, оскільки у нього лише один напрям - уперед. Як приклад, уже через рік у документах міжнародного чи національного рівня, у наукових працях дослідників різних галузей знань при визначенні актуальності ми зустрічатимемо щось на кшталт глобалізаційні процеси, виклики чи загрози "першої чверті ХХІ сторіччя". І ці часові рамки будуть конкретизуватися кожного разу, поки проводитимуться наукові розвідки. Але повернемося до запропонованої теми.

Життя людини як тотальне переживання нею свого буття розгортається у часі. Тому ведучи мову про час, на думку О. Грановської, варто враховувати лише наступне: 1) фізичний час не є тотожним часу психологічному; 2) психологічний час містить кількісні та якісні параметри; 3) до якісних

параметрів мають бути віднесені вікова, статевая та соціальна зумовленість сприйняття часу [1, с.101].

Коли ми говоримо про час як психологічний ресурс підвищення якості вищої освіти, особливу увагу необхідно звертати передусім на психологічний вік учасників освітнього процесу, незалежно від того чи це здобувач вищої освіти, чи викладач. Саме він показує їхнє ставлення до того, що відбувається навколо. Тому якість вищої освіти напряму залежить від того, як учасники освітнього процесу сприймають свою власну хронологічну канву. Адміністрації закладів вищої освіти бажано передбачити програми психодіагностики життєвих стратегій учасників освітнього процесу. Саме життєві стратегії визначають чи буде людина просто існувати, чи буде розвиватися, якою буде її лінія життя, а відтак лінія поведінки.

Життєва стратегія є сформованою, якщо в особистості наявні осмислені життєві цілі, ціннісні орієнтації та визначені життєві позиції [5]. Життєві цілі особистості є базовим компонентом психологічної структури її діяльності, яка об'єднує потребово-мотиваційні, емоційно-понятійні й предметно-операційні компоненти в єдину картину уявлень про бажане майбутнє [11]. Щодо життєвої позиції, то вона є стійкою, внутрішньо усвідомленою готовністю людини до певних дій, що ґрунтується на її ціннісних установках і світогляді та відображає її ставлення до інших людей, їх утворень та суспільства загалом [2, с.10], а ціннісні орієнтації відображають ставлення особистості до різних процесів в усіх сферах суспільного життя, що спрямовує її соціальну поведінку та діяльність відповідно до системи своїх цінностей [12, с.29].

Одним із методів, який можна ефективно використовувати при діагностиці психологічного віку учасників освітнього процесу, може стати каузометрія, запропонована ще на початку 80-х років ХХ ст. Євгеном Головахою та Олександром Кроніком з Інституту філософії НАН України. Ця процедура, яка вимагає 2-2,5 години, дозволяє зібрати інформацію про особливості суб'єктивного переживання життєвого шляху особистості [4, с.64] і виділити

наявний в того чи іншого досліджуваного тип психологічного віку особистості - менший, більший та відповідний хронологічному віку.

Так, каузометрія сприятиме діагностиці професійного шляху особистості. Зокрема, вона дозволить з'ясувати такі показники суб'єктивного бачення людиною своєї професійної кар'єри, як: мотиваційна насиченість, раціональність, цілеспрямованість, стратегічність, впевненість, емоційна задоволеність чи незадоволеність кар'єрою чи навчанням тощо.

У психологічній літературі також наголошують на можливості використовувати каузометрію як ефективний психотерапевтичний засіб роботи з людьми під час індивідуальних, парних чи групових біографічних тренінгів.

Таким чином, каузометрію можна ефективно використовувати як психодіагностичний та психотерапевтичний засіб у роботі як із здобувачами вищої освіти, так і з викладачами. Вона не лише сприятиме усвідомленню ними своїх життєвих перспектив, а й впливатиме на їхні ціннісні орієнтації і психологічне благополуччя загалом. Екологічність освітнього середовища стане запорукою підвищення якості вищої освіти, а відтак забезпечення сталого розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Грановська О. Психологічний час і вік особистості. *Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені ГС Костюка НАПН України*. 2015. Том ІХ. Вип, 7. С.99-104.
2. Качур В.О. Правова позиція як суб'єктивна частина правової культури: до постановки питання. *Право. Людина. Довкілля: науково-практичний журнал*. 2019. 10(4). С.6-12. <https://doi.org/10.31548/law2019.04.001>
3. Клімова Г. Забезпечення якості вищої освіти: європейський та вітчизняний досвід . *"Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого"*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2023. 2(57). С.149-167.
4. Когутяк, Н. М. Каузометрія як метод геронтопсихології особистості. *Психологія особистості*. 2010. №1. С.61-69.

5. Пирог Г. В. Зв'язок життєвих стратегій сучасної молоді з психологічним віком: теоретичні аспекти. *Сучасні наукові дослідження в психології та педагогіці – прогрес майбутнього* : збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції. Одеса : ГО «Південна фундація педагогіки», 2018. С. 22-25.
6. Про вищу освіту : Закон України від 1.07.2014 р. № 1556-VII. Url: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#top> (дата звернення 12.06.2024 р.)
7. Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку індивідуальних освітніх траєкторій та вдосконалення освітнього процесу : Закон України від 23.04.2024 р. № 3642-IX. Url: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3642-20#Text> (дата звернення: 12.06.2024 р.)
8. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки наукової роботи в закладах вищої освіти від 10.08.2023 № 9600. Url: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42441> (дата звернення: 12.06.2024 р.)
9. Стеблецький А. Чинники забезпечення якості вищої освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2020. Вип. 33. С.31-40.
10. Стеблецький А.Л. Чинники забезпечення якості вищої освіти в умовах онлайн навчання. *Інноватика у вихованні*. 2021. Вип.2 (13). С. 153-164.
11. Трофімова, Н. Феномен «життєві цілі» особистості: теоретико-методологічний аналіз. *Освіта і наука*. 2021. Вип.1.
12. Kachur V. Theoretical and applied aspects of understanding the concept “legal orientation” in legal science. *Law. Human. Environment*. 2022.№ 13(4), 26-39. <https://doi.org/10.31548/law2022.04.003>

Ключові слова: життєва позиція, життєва стратегія, життя, каузометрія, психологічний вік, ціннісні орієнтації.

Key words: life position, life strategy, life, causometry, psychological age, value orientations.